

БАРКАМОЛ АВЛОДНИ ВОЯГА ЕТКАЗИШДА “ОИЛА-МАҲАЛЛА-ОЛИЙ ТАЪЛИМ” ТАРБИЯ ТИЗИМИНИНГ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

Н. Ю. Жўрабоев

Тошкент давлат транспорт университети

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада “оила-маҳалла-олий таълим” тизими мисолида ёшлар тарбиясининг айрим жиҳатлари ёритилган бўлиб, унда мазкур муаммога доир айрим фикр-мулоҳазалар баён қилинган.

Калит сўзлар: маҳалла, оила, олий таълим муассасаси, таълим, тарбия, талаба, маънавият, педагогика, глобаллашув.

КИРИШ

Маълумки, мамлакатимиз мустақилликка эришганидан сўнг ҳукуматимиз томонидан ҳар томонлама етук, маънан ва жисмонан соғлом, баркамол авлодни тарбиялаш масалаларига алоҳида эътибор қаратила бошланди. Бу эса қисқа давр мобайнида халқимиз ва мамлакатимиз учун юксалиш, тараққий этган мамлакатлар сафига қўшилиш имкониятини яратиб берди. Шунингдек, мустақиллик йилларида қабул қилинган қатор қонун, кодекс, дастур ва меъёрий ҳужжатлар ва бошқа шу кабилар ёшлар тарбиясида, уларни соғлом турмуш тарзига ўргатишда, ижтимоий фойдали иш билан банд қилишда ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда муҳим ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Шунга қарамай, глобаллашув жараёнида дунёнинг кун сайин ўзгариб блораётган ижтимоий манзараси истиқлолимиз эгалари бўлган ёшлар тарбиясида янада ҳушёр ва сергак бўлишимизни тақозо этмоқда. Бинобарин, тарбия ҳар қандай ижтимоий маконда ҳар доим узлуксиз давом этиб борадиган жараён сифатида ҳоят муҳим аҳамиятга молик, долзарб масала бўлиб келган. Биламизки, вақт ўтиши билан бола тарбиясининг илк оилавий босқичи (5-6 ёшларда) секин-аста ижтимоий тарбия (мактаб, лицей, коллеж) босқичига ўта бошлайди. Бироқ, бу босқич оилавий тарбияни мутлақо инкор этмайди, балки аввалги босқични янги ижтимоий шароитларда янада кенг миқёсда давом эттиришга хизмат қилади. Аммо “Таълимни тарбиядан, тарбияни эса таълимдан ажратиб бўлмайди – бу шарқона қараш, шарқона ҳаёт фалсафаси” [1].

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Энди, асл муддаога ўтсак. Олий ўқув юртига кирган талаба, энг аввало, толиби илмдир. Талабанинг эл юртга садоқати, фидоийлиги, ватанпарварлиги илм исташида, илм излашида, илм топишида ва билим чўққиларини эгаллашида намоён бўлади. Миллий педагогикамизнинг жонкуяр вакиллари билан бўлган Ғайбуллоҳ ас-Салом ва Сайди Умиров ўзларинг “Толибнома” рисолашида талабанинг ўқув юртидаги фаолиятининг уч муҳим жиҳатига – ўқув жараёни, ётоқхонада яшаш, жамоат ишларига тўхталиб, “булар ўзаро чамбарчас боғлиқ, туташ илдизлар бўлиб, бир-бирини тўлдиради, бойитади, тақазо этади. Аслида учови ҳам таълим-тарбия аталувчи яхлит, мураккаб жараённинг уч таркибий қисми. Шу уч жиҳатга бирдек эътибор берган талабадан келгусида жамоатчи чиқишини узоқ йиллик тажрибалар кўрсатиб турибди” [2], деб таъкидлайдилар.

Агар мана шу “учлик” асосида талаба тарбиясида муҳим ўринга эга бўлган “оила-маҳалла-олий таълим муассасаси” училигига назар ташласак, улар ўртасида нечоғлиқ яқинлик борлиги ўз-ўзидан англашилади. Маълумки, олилада бола тарбияси билан асосан ота-оналар, маҳаллада маҳалла фуқаролари, фуқаролар йиғини раиси, диний масалалар билан шуғулланувчи вакил, маҳалла посбонлари ва уларга кўмаклашувчи участка инспектори ҳамда туман ҳокимининг маҳалладаги ёшлар билан бевосита шуғулланувчи ўринбосари, олий таълим муассасасида Ёшлар ишлари бўйича проректор, Маънавият бўлими, факультет деканларининг маънавий ишлар бўйича ўринбосарлари, йириклаштирилган груҳларнинг тьюторлари, Ота-оналар кенгаши, Ёшлар Иттифоқининг бошланғич ташкилоти ва талабалар турар жойларида махсус таъсис этилган тарбиячи-педагоглар каби тузилмалар шуғулланади.

Масаланинг амалий жиҳатлари ҳақида гапирадиган бўлсак, шаҳарлик талабалар тарбиясида маҳалла ва оиланинг ўрни масаласида унчалик муаммо йўқ. Вилоятдан келган талабалар эса ота-онасидан, ўзи униб-ўсган маҳалласидан йирокда. Шундай экан, бу ўринда уларга гуруҳ тьюторлари алоҳида ёндошишлари, уларга бир муддат рамзий маънода, оталик-оналик қилишлари керакки, ҳалиги талаба ўзини ота-она меҳридан айро ҳис қилмасин. Тьютор-тарбиячининг чинакам педагогик маҳорати шу ерда икки орадаги масофани йўққа чиқариши ғоят муҳим. Шу билан бирга, ўқув юртидаги қошидаги муқобил тузилмалар ҳам мазкур масаларда масъулиятни ўз зиммаларига олишлари ҳам зарурдир. Зеро, ҳаётнинг ўзи талбаларда Ватанга муҳаббат, миллий ва

умуминсоний кадриятларга содиқлик, одабийлик, олижаноблик фазилатларини мустақкам қарор топтиришда мустақил ҳаёт давомийлигини таъминлайдиган тарбия маскани бўлмиш маҳалла ва олий таълим даргоҳи олдига ана шу каби масъулияти вазифани қўймоқда.

Бола тарбиясида маҳалланинг ўрни ҳам катта. “Бир болага етти маҳалла ота-оналик қилади”, деган нақл ҳам бежиз айтилмаган. Маҳалла Ўзбекистоннинг муайян тарихий шароитларида асрлар давомида шаклланиб, фаолият кўрсатаётган, аҳоли яшайдиган маъмурий-худудий бирлик, уюшма сифатида тарбия жараёнида бевосита иштирок этади. Аммо, гапнинг ростини айтганда, талбалар турар жойида истиқомат қилаётган ёшлар билан шу ҳудуд маҳалласи ўртасида етарли даражадаги алоқа мавжуд эмас. Ҳолбуки, талабалар турар жойи маъмурий-худудий жиҳатдан шу маҳалла таркибига киради. Демак, бу борадаги бўшлиқни тулдириш керак бўлади. Бунинг учун ётоқхонадаги талалбаларни маҳалла фаолиятига фаол аралашувини таъминлаш ҳам зарур кўринади. Токи улар маҳаллада ўзларни ўғай ва бегона ҳис қилмасинлар. Бу ўринда, асосий ташаббус маҳалла аҳли томонидан бўлиши миллий тарбия нуқтаи назаридан тушунарли бўлса керак. Таъбир жоиз бўлса, маҳалларда тарихан таркиб топган, ҳалқимизга хос бўлган маънавий кадриятлар ана шундай ҳаётий-амалий фаолият натижасида юзага чиқади. Зотан, меҳр-оқибат, аҳиллик ва тотувлик, тўй-томоша, яхши кунда ҳам, ёмон кунда ҳам бирга бўлиш каби фазилатлар, авваламбор, маҳалла муҳитида шаклланиб ва ривожланган.

Биз, “...ҳаёт абадийлиги, авлодлар давомийлигини таъминлайдиган маънавит қўрғони бўлмиш” оила, “чинакам миллий кадриятлар маскани” бўлмиш маҳалла ва юксак маънаивятли, етук мутахассис кадрлар тайёрлаш ўчоғи бўлмиш олий таълим муассасаси ҳақида билганимизча, идрокимиз етганича фикр юритдик.

ХУЛОСА

Бугун кўплаб мафкуравий ҳуружлар турли йўллар билан мамлакатимизга кириб келиб, ёшларимиз онгу шуурига салбий таъсир этиб, уларни тўғри йўлдан оғдиришга ҳарака қилаётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Ёшларимизни бундай иллатлар ва ёмон кўзлардан асрашда таълим-тарбиянинг турли воситалари ҳамда омилларини излаб топиш ғоят муҳим эканлигини барчамиз англаб турибмиз. Ҳеч шубҳа йўқки, “оила-маҳалла-олий таълим муассасаси” каби тарбия тизимини такомиллаштириш, унинг илмий, амалий ва педагогик

жиҳатларини пухта ишлаб чиқиш истиқболда янада яхши самаралар беради. Ҳолбуки, “Тараққиётнинг тамал тоши ҳам, мамлакатни қудратли, миллатни буюк қиладиган куч ҳам илм-фан, таълим ва тарбиядир”[3].

REFERENCES

1. Каримов И.А. Юсак маънавият – енгилмас куч. – “Маънавият”, Тошкент, 2008 йил, 62-бет.
2. Ғайбуллоҳ ас-Салом, Сайди Умр. Толибнома. – “Шарқ”, 1996 йил, 17-бет.
3. Ўзбекистон Президент Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизда таълим-тарбия тизимини такомиллаштириш, илм-фан соҳаси ривожини жадаллаштириш масалалари муҳокамаси бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилишидаги нутқидан. - <https://mirziyo.uz/taraqqiyotning-tamal-toshi-millatni-buyuk-qiladigan-kuch-ilm-fan-va-talim-tarbiyadir/>
4. J. S. Ramatov, M. Hasanov MAFKURAVIY AXLOQ TARBIYASINING ANAMIYATI // Pedagogik fanlar boyicha akademik tadqiqotlar. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mafkuraviy-ta-didlarni-oldini-olishda-ahlo-iy-tarbiyaning-a-amiyati> (kirish sanasi: 04.10.2022).
5. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР – ЖАМИЯТИМИЗ БАРҚАРОРЛИГИ ВА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 973-979.
6. Ramatov, J.S., & Khasanov, M.N. (2022). HISTORY OF RAILWAY CONSTRUCTION IN UZBEKISTAN: YESTERDAY AND TODAY. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 925-930.
7. Ж. С. Раматов, & М. Н. Ҳасанов (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ЖАҲОН ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ ВА УНИНГ БУГУНГИ КУНДАГИ АҲАМИЯТИ. Academic research in educational sciences, 3 (TSTU Conference 1), 648-653.
8. Журабоев, Носир Юсупович, & Ҳасанов, Миршод Нўъмонович (2022). ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ СОҲА РИВОЖИ: ИСЛОҲОТ ВА ИСТИҚБОЛ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2 (6), 1274-1283.
9. У.К.Эрниёзов, М.Н. Ҳасанов, & Х.С.Машарипов. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ИЖТИМОИЙ-АХЛОҚИЙ ТАЪЛИМОТИ ВА УНИНГ АНТРОПОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИ. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 130–136.
10. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Л. А. Валиев (2022). ИНСОН ДУНЁҚАРАШИНИНГНИНГ ДИНИЙ ВА

ДУНЁВИЙ ТАЛҚИНИ. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2 (7), 78-82.

11. J. S. Ramatov, M. Hasanov AL-FAROBIIY SIYOSIY DAVRDAGI SIYOSIY VA IJTIMOIIY-MADANIY AHVOL // Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/al-farobiy-davridagi-siyosiy-va-izhtimoiy-madaniy-vaziyat> (kirish sanasi: 17.10.2022).

12. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР – ЖАМИЯТИМИЗ БАРҚАРОРЛИГИ ВА ЁШ АВЛОД ТАРБИЯСИНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ. Academic research in educational sciences, 3 (6), 973-979.

